

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VI.

V Ljubljani 1. januarja 1866.

List I.

POTOMA.

„Tovarsš“ poje:

Pri prvih vratih zunaj.

Bog daj srečno novo leto,
Zdravje, dobro letino,
Vseh blagosti dolgo četo,
V sereih zadovoljnost vso!
Vse, kar sèrce obtežuje,
S starim letom naj beží,
Mir, ljubezen naj kraljuje,
Dobro naj se vsem godí!

Odgovor:

Pri vratih znotraj.

„Kaj pa že zopet terkaš na moje vrata, ti dolgočasni abecedni kramar! Kdo bo kupoval tvojo šaro sedaj, ko se nam ne manjka vse bolj mičnega in vabilnega blaga po drugih časopisih, kakor si ti, suhorobar! Mi učitelji imamo šolskih stvari ravno toliko, kakor ti in še več, kakor jih potrebujemo v šoli. Sicer pa smo takih reči že do gerla siti, in se nam ne ljubi pregledovati tvojih praznih predalov. Hodi svojo pot naprej!“

„Tovarsš“ gre dalje, in je ves oparjen, ker njegovi lastni bratje mu zapirajo vrata in tako nemilo grené težavno potovanje; vender ne obupa, ter gre še k drugemu znancu koledvat.

Drugi znanec:

hitro odpre vrata, podá „Tovarsšu“ roko, — in ga pelje v hišo, rekoč:

„Bog te sprejmi, ljubi moj „Tovarsš!“ Vselej te prav težko

pričakujem, in sem vesel, kedar prideš k meni, posebno pa te o novem letu veselo pozdravljam, ker takrat vem in upam, da se bova zopet eno leto radovala. Sicer berem tudi nemške šolske liste in tudi druge domače časnike, pa po pravici ti povem, da si mi ti naj ljubši izmed vseh, zato ker je tvojo blagó domače in ravno tako, kakoršnega potrebujem za se in za svojo šolo. Pa ne le meni, ampak tudi nekterim mojim sosedom, očetom in materam si se že mnogokrat prikupil, ker pravijo, da imaš tudi za nje kakšen predalček napolnjen s tem, kar je tudi njim pri sercu — dobra odgoja ljubeznjive mladine. Naš gospod Pisar pa pred vsem drugim hvalijo tvoje „pomenke o slovenskem pisanji“, in pravijo, da je v njih mnogo mnogo učene tvarine in izverstnega blaga za naše slovstvo. — Ljubi moj „Tovars!“ Bog ti daj zopet veselo novo leto in še dolgo dolgo živeti med nami!“

„Tovars!“:

(Se spodobno zahvaljuje za toliko prijaznost in ljubezen, in obeta, da bo prinašal vedno dovolj novega in tečnega blaga, ter dalje potuje. Po samotni stezi pa sam seboj takole govori:)

Sedaj vem, da je res, da se „živemu človeku vse pripeti, mertvemu pa jama“. Eni mi zapirajo vrata, in pravijo, da me ne potrebujejo; drugi mislijo, da me ni treba na svetu; tretji, da preveč od njih zahtevam i. t. d.; drugod pa imam zopet prijatelje, ki me prijazno vabijo k sebi, veselo sprejemajo in kupujejo moje blagó, in mi polnijo torbo z mnogoverstno lepo stvarino, ter mi dajejo moč, in mi pomagajo, da ne opešam. Tukaj pod milim nebom še enkrat terdno sklenem, da v prihodnje ne bom gledal, ne poslušal tistega sveta, kateremu ne vstreže še tako pridni in zvesti tovarš; stanovitno bom hodil svojo pot, in dokler živim, se bom neprenehoma trudil za šolo in dom in ljubo slovenstvo. Bog!

Ali res šola ljudstvo kazí?

I.

Premožen kmet pošilja svoja sinova v šolo. Dečka hodita več let v šolo, odrasteta čversta korenjaka in hrabra junaka pri vsem vaškem pretepu; staršem pa nakopujeta sramoto in žalost. „Ko bi moja dečka nikdar ne bila hodila v šolo, bi se gotovo ne bila spridila“, modroval je kmečki mož, „jaz ju nisim nikdar učil take nerodnosti. Nikdar in nikoli ne bom pošiljal svojih otrok v šolo“. Svojemu duhovnemu

gospodu, ki ga je opominjal, da naj pošlje svoje naj mlajše dete v šolo, se je zarotil ter rekel, da raji dá naj lepšega konja iz hleva, preden pusti otroka v šolo, kajti ženi je v roke segel, da ga ne pošlje v šolo, in to hoče tudi zvesto spolnovati. Marsikdo je gotovo radoveden, ali je mož res raji konja se znebil, ali svojo termo popustil, nemara še bolj kakor nekdanj Demostenovi poslušavci o sloveči pravdi od oslove sence; a tega ne povem dalje, le omenim, da je bil ta kmečki Sokrat, kakor ljudje pravijo, nekdanj tudi prvi junak in naj huji pri vsakem boji in pretepu, da tedaj jabelko ne pade dalječ od debila; a mogoče pa je, da ga ljudje le opravljajo, in ker sam od tega ni nič povedal, tudi dalje od tega ne govorim.

„Brati smete učiti mojo hčer, a čemu ji bo pisanje? ne bom je dajala v službo, k vojakom je ne bodo vzeli, nove maše ne bo pela, in dekleta, ki pisati znajo, fantinom dopisujejo“, tako mi je na serce govorila poštena kmetinja.

„Za kmeta je motika in sekira, a ne pero in bukve; več ko kmetje znajo, bolj so leni, nemarni in čedalje bolj v dolgove lezejo, ker vse hočejo bolje vedeti, kakor gospoda, in so nevboglivi in nevretni“. Tako govori prosto ljudstvo, in tudi nekteri, ki se učenim prištevajo; ali, ti ljudje ne vidijo dalje, kakor segajo z nosom.

Poglejmo pa, kaj je tukaj resničnega, kaj le zmišljenega.

Revščina ne bo zginila iz sveta, dasiravno bi bile povsod ljudske, obertnijske in rečne šole; kajti zmirom bodo na svetu ljudje, kateri bodo raji postopali, nego delali; posebno pa so ljudje, kateri so le nekoliko, pa ne do dobrega izšolali, leni in nemarni; tudi zavoljo drugih vzrokov revščina ne bo iz sveta zginila. „Reveže bote zmirom imeli“. Marsikteremu je že šola pomagala, da je dobil svoj pošteni kruhek, in bo tudi z naprej pomagala vsakemu pridnemu in delavnemu človeku; lenuhov in postopačev pa tudi šola ne more osrečiti in jih voditi h kruhu.

Tudi dvomim, da bi se hudobije in zločinstva popolnoma odpravile, ko bi bile tudi povsod naj boljše učilnice. Človek ima svobodno voljo, in je bolj hudemu kakor dobremu vdan; učenost ne bo hudobneža vselej zadrževala, kedar ga njegova strast vleče na kriva pota, in bolj ko je učen, toliko bolj je hudoben, prekanjen in zvit. Učeni in nevedni ljudje so po zaporih; razloček, rekel bi, je ta, da nevedni ljudje manjša

hudodelstva učinjajo, kakor učeni. Statistika nam kaže, da je več hudodelnikov izmed tistih, ki so v šolo hodili, kakor tistih, ki niso v šolo hodili. To se vidi na Francoskem, kjer vsaki sad poprej dozoreva, in kjer se je naj prvo pokazal piškavi sad nove olike.

Če tedaj šole ljudstva iz revščine ne spravljajo in tudi človeka ne zboljšujejo, tako imajo vendar njihovi zoperniki prav; odpravimo jih, in stari dobri časi se bodo zopet povernili.

Možje, ki morda tako mislite in modrujete, vstavite kolo časa, pomaknite nas, če morete, za stoletja nazaj, in po tem pa le odpravite visoke šole in ljudske učilnice. Človeški duh ne miruje, nove reči poprej neznane, zagledajo beli dan. Nove znajdbe, premembe v državi spreminjajo družinsko življenje; pota, po katerih si je človek nekdanj kruh služil, so zaperta, treba je iskati drugih. Kmet ni več podložen svojemu gospodu, in ob času sile in potrebe mu ne pomaga nihče. Vsak obertnik in rokodelec mora dandanes veliko več znati, kakor nekdanj, če ne, ga svet prehití, nihče ne mara zanj, ter mu ne daje ne dela, ne zaslužka. Posamesen človek, ako se hoče obdržati, se mora v mladosti marsikaj učiti. Mislim, da je tega vsak preverjen; še celó premožni starši, ki sami ne znajo brati in pisati, dandanes ne pravijo: „Jaz tudi nisem ničesar znal, pa sem vendar lepo premoženje vkup spravil, tudi mojim otrokom ni treba druge vednosti, kakor te, da znajo denar prav obračati“. Pravice po rojstvu so prenehale, umnost in vednost vladate po svetu — nekteri tudi pravijo, da zlati malik. — Do bogastva se pride po poštenem potu le s brihtno in modro glavo. Znanost ima tedaj veliko moč, in kdor ljudstvu pot do nje odpira, je njegov dobrotnik; kdor pa ljudstvu pot do omike zapira, je neprijatelj človeški družbi.

Rekli smo, da nove znajdbe preminjajo družinsko življenje, zavračajo človeštvo na pota, ki so mu dosihmal neznana. Na svetu je dvoje kraljestev, kraljestvo božje, kraljestvo pravice in resnice, — kraljestvo hudičevo, kraljestvo laži in zmote; podložni obojih kraljestev pri novih znajdbah vodo na svoj mlin napeljujejo, in ko eni laž in zmoto po sveti trosijo, se pa drugi s toliko večjo skerbjo poganjajo za resnico in pravico. Parobrod vozi v daljno Indijo malike, ktere je Anglež izdelal paganu, pa tudi apostolskega oznanovavca besede božje.

Ker je pa resnica v nebesih doma in ima oblubo božje

pomoči in obstanka do konca sveta, se pa ni treba bati, da bi jo poslednjič laž in zmota zmagale, in nove znajdbe, n. p. tisk, železnica, daljnopis, dasiravno se tudi večkrat v zelo rabijo, vendar poslednjič pripomorejo resnici in pravici. Keršanstvo preganja povsod surovost in nevednost; katoliški mašniki niso, kar so bili egipčanski čarovniki, da bi se eden drugemu posmehovali; resnice katoliške vere se ne bojé luči, ktero prižgè prava modrost in učenost. Človeku, kateri učenost le pokusi, se merzi nad večno resnico; kdor jo pa popolnoma zavžije, spozná njeno vrednost, in to ga pelje k Bogu.

Nekoliko o učiteljskih zborih.

Napisal Ivan Tomšič.

Ne more se tajiti, da se važnost in vrednost ljudskih učilnic vedno bolj spoznava. Ozrimo se le nekoliko po naši ljubi domovini, in našli bomo dosti krajev, po katerih pred malo leti ni ga bilo od šole glasa; sedaj pa stoji lepo prestorno šolsko poslopje v ponos in diko ondotnih seljanov. Večina prebivavcev naše slovenske zemlje začela je priznavati, da so ji šole v lastni prid in blagor; kajti tu se njih otroci podučujejo za samostalno družinsko življenje. — Ako se pa vrednost ljudskih učilnic čedalje bolj spoznava in ceni, se ne smejo nikakor prezirati sredstva, po katerih se učitelj izobražuje; kajti on je nedvomno prva in najpotrebniša oseba v šolskem poslopji. Čemu je neki šola, še tako lepa in krasna, ako pa je učitelj v nji nevreden svojega poklica, ako ni zadosti izobražen v vseh vedah, ki se zahtevajo od njega! Razun lepih in pripravnih poslopij treba je tedaj tudi sredstev, po katerih se učitelj izobražuje, da mu ne bode težko podučevati nježne mladine; treba je sredstev, po katerih se učitelj vadi priljudnosti in rednega vedenja v družinskem življenji, kajti on mora biti ne samo v zgled šolski mladini, ampak tudi srenja, v kateri prebiva, mora imeti v njem kip izobraženosti in omike, ako hoče, da ga bodo ljudje spoštovali in spoznali, da umé vendar nekaj več, nego pa samo hruške peč! Hvala Bogu, da ne moremo ravno reči, da nam manjka enakih sredstev! kajti, kar se tiče nauka o vzrevanji in podučevanju šolske mladine, je naše slovstvo že precej obširno, da zamore učitelj iz njega marsikaj svojemu

poklicu pristojnega in neogibno potrebnega zajemati. Verli naši pedagogi, kakor tudi drugi prijatelji šolske mladine in drugi slovenski pisatelji pa tudi še vedno skerbé za tečno in obilno hrano pridnim učiteljem. — Sploh je znano, da le plitva so učiteljeva znanstva, ko zapusti pripravniško učilnico in prestopi v občno družinsko življenje. Plitva pa so tudi znanstva, ako učitelj sam ne skerbí, da bi je po svoji lastni prizadevi nevtrudljivo pomnoževal. Tu mu ponujajo slovenske čitavnice in farne bukvarnice lep in drag zaklad raznoternih knjig, časopisov in drugih njegovemu izobraževanju primernih in koristnih spisov; on jih tudi znabiti ne zamuja prebirati in si marsikaj koristnega v svojo kramo izbirati. Knjig in časopisov je dovolj, ki se lahko za malo novcev oskerbé, kar tudi priden, marljiv učitelj rad stori, česar sem se žeprepričal pri tem in unem učitelju, ki ima veliko in drago zalogo raznoverstnih knjig. Toda — kaj mu koristijo enake blage naprave, in koliko mu hasne njegova draga knjižna zaloga? Ravno toliko, kolikor skopuhu njegovo premoženje; kajti knjižno blagó je učitelju, ki ga ne spreminja v tečen sok in poživljajočo kri, le mrtva čerka na papirji brez vsega prida in koristi. Da bi tedaj marljivega učitelja knjige izobraževale in da bi se razumnost pedagogičnih spisov bolje vterjevala, treba je pred vsem drugim rednih zborov vseh učiteljev ene dekanije.

Kar vzrevanje in podučevanje naše mladine zadeva, ni to znanstvo dospelo še na naj višjo in boljšo stopnjo; še vedno nahajajo se nove skušnje in praktičnejše iznajdbe. Stari načerti in pravila se zaveržujejo, nadomestovaje se z novimi in boljšimi. To se lahko razvidi iz podučevanja v branji. Najpred se je slovkovalo, potem glaskovalo, in sedaj se že mladina uči pisaje brati. Ta novi načert o napeljevanji k hitremu branju, ktereга so se že vendar poprijeli naši učitelji po Slovenskem, bi bil pri marsikteremu učitelju zaveržen, ako bi ga ne bil videl pri omenjenih zborih, ki se vendar tu pa tam še nahajajo. — Marsikteri izveden učitelj je v svojem večletnem delovanji veliko skusil in tudi iznajdel, kar je znabiti podučevanju in kazavnemu uku zelo potrebno in vredno, da se priporoča; iznajdel je dobre priprave in sredstva, po katerih si mladina po lahkem potu potrebne vede osvojuje in k zaželjeni omiki napeljuje; pa — učitelj neče tega, kar je njegova iznajdba, v dotičnih, javnih listih objaviti, kajti on je znabiti prepohleven,

ali pa tudi nima peresa za to. In ko bi tudi svoje iznajdbe in skušnje med svet dal, koliko je zopet takih učiteljev, ki bi je brali? Kajti žalostna resnica je, da veliko naših učiteljev še ne bere edinega svojega lista našega „Tovarša“. Učiteljski zbori so tu na pravem mestu, kjer bi se pripovedovalo ustmeno, kar je ta ali uni skusil in zvedel. Najdel bi se že pisatelj, ki bi potem bolj važna in zanimljiva pomenkovanja v „Tovaršu“ naznanjal. — Marsikteri učitelj je zopet vesel, da so se začele že težko pričakovane počitnice, da je malo prostje; ali koliko jih je, ki se ravno v tej dobi zelo zanemarjajo, in znabiti vse počitnice še ene verstice niti ne berejo, niti ne pišejo. Učiteljski zbori, kateri bi se, kar se samo po sebi razumeva, samo v počitnicah sklicovali, naj bi take nemarne učitelje iz spanja budili, ter je k delavnosti spodbadali. V tej dobi naj bi učitelji izdelovali vprašanja, o katerih bi se potem pri zborih še na dalje govorilo. — Učiteljski zbori pomagali bi tudi našemu slovstvu na višjo stopnjo, kajti koliko bi se nabralo pedagoških in drugih spisov, ki bi se potem v primernih časopisih in knjigah na svetlo dajali! Učitelji bi se urili pri izdelovanju teh vprašanj v slovenskem spisji; tu bi marsiktero knjigo preiskali, da bi si za izdelovanje svoje naloge primernih mervic nabrali, in v malo letih šteli bi med našimi učitelji veliko več verlih slovenskih pisateljev. — Učiteljski zbori bi bili dalje za učitelja naj veselejše šolske počitnice. Tu bi učitelj učitelja spoznaval, prijatel našel prijatla, ki se že dokaj časa nista videla.

Da bi se pa učitelji vsestransko izobraževali, naj bi se pri zborih na vse spretnosti, ktere mora učitelj imeti, na tanko gledalo. Petje in godba naj bi se ne prezirala, temveč učitelji, ki so izurjeni v petji in godbi, naj bi pri taki skupščini kaj izverstnega pokazali. Drugi naj bi si zopet izvolili kakšen nagovor, slovensko pesem ali kakšen drugi predmet, ktere ga bi govorili, da bi se urili govoriti, kajti prava zgovornost je gotovo vsakemu učitelju neogiblivo potrebna. Kje bi se pa tudi učitelj ložeje zgovornosti vadal, ako ne pri učiteljskih zborih, v krogu obilnih poslušavcev, svojih sodelavcev na šolskem polji? Učiteljski zbori naj bi bili, kakor je že enkrat nek dopisnik v „Tovaršu“ omenil, slovenske čitavnice za učitelje, kjer bi se deklamovalo, govorilo, pelo in godlo. To se vé, da pri takih skupščinah bi mogli biti tudi šolski predstojniki, da bi se

tudi oni vdeležovali enacih učiteljskih zabav. — Ne bilo bi tudi od več, ako bi se učiteljski zbori vsake dekanije nekaj dni poprej v „Tovaršu“ naznanjevali, da bi se vdeleževali jih tudi sosedni in tuji učitelji, ako bi jim bilo mogoče; naj bi se tedaj v ta namen odločen program popisal in naznanjal v „Tovaršu“.

Pri vpeljavi takih učiteljskih zborov naj bi se pa naslednje točke nikakor ne prezirale:

1) da se učiteljski zbori vredijo samo o šolskih počitnicah, ker takrat imajo učitelji dovolj časa, da se dostojno pripravijo in obilo vdeležijo učiteljskega shoda; pa tudi šola ne terpi v tej dobi nobenega kvara;

2) da bi se zbori začenjali s slovesno sveto mašo, pri kateri naj bi bližnji učitelji peli;

3) da se pomenkovanja in drugi govori v primerni dosti prostorni sobi naj pozneje okoli 10. ure dopoldne pričnejo in po okoliščinah dosti dolgo terpe;

4) da se obed naredi v primerni, poštenei gostivnici za vse učitelje skupaj, kjer bi se v veseli skupščini to in uno še lahko pogovarjalo. Mislim, da si lahko vsaki učitelj za šolske počitnice toliko prihrani, da bi k skupnemu obedu žertoval nekaj desetice.

To bi bile moje misli o učiteljskih zbora, ki so gotovo kemu učitelju velika dobrota, kdor jo zapopade in pa, kdor je prešinjen od onega ognja, ki se mu pravi: ljubezen do domovine, omike in nježne mladine!

Prevdarite tedaj, dragi učitelji in tudi drugi šolski prijatelji, moje čertice, ki vam je podajam za novo leto, in omenite tudi vi svoja mnenja o enakih zbora. Ako so vam moje misli všeč, pomenimo se zgodaj, kje bi bil za prihodnje šolske počitnice naj pripraviši kraj za veselo skupščino vseh bližnjih in daljnih bratov na šolskem polji. Nastala je nova doba, doba napredovanja in pravega narodnega izobraževanja; potreba je, da tudi mi napredujemo in se vsestransko izobražujemo, ako hočemo, da pripeljemo nježno mladino do one zaželjene stopinje, katero narod in dom od nas zahteva. Bog! *)

*) To je dobra misel. Naj bi ne bila glas vpijočega v puščavi! Vredn.

P a š n i k.

Minulo je staro leto, in nastopilo je novo. Pazi tedaj, dragi učitelj, veliko bolje, kakor v prejšnem letu, na čas, kako da ga boš obračal. Dobro ti je znano, da se dnevi, ki so enkrat minuli, nikdar več ne povračajo; neznano pak ti je, ako boš jutra doživel; kajti veliko jih je, ki so se zdravi in veseli k počitku podali, pa — vshajočega solnca niso več pozdravljali. Pristno je tedaj, dragi moj, da sedanjost vselej na dobro obrneš. Ne tožuj vedno čez preteklost, ki se ti nikdar več ne poverne; pa tudi se ne zanašaj na prihodnost, ki ti je — negotova. Karkoli tedaj misliš storiti za narod in dom, stori vselej naglo, in ne odlagaj na jutro.

Vadi se v dobrem in skerbno se varuj lenobe. Lenuh je vedno bolehen in merdav iz samega pomankovanja koristnih vaj. On ima sicer željo, da bi kaj dobrega in koristnega storil, pa — manjka mu moči. Vse njegove misli so pretergane. Njega veselijo znabiti vede in znanstva, toda toži se mu, da bi si jih pridobival; kajti delo mu ne diši. Vse, karkoli pri lenem človeku vidiš, je — v neredu. On spozná, da ne hodi po pravem potu in tudi želi, da bi na boljo pot okrenil, pa nima zmožnosti, da bi svojo pot prav vredil. Na vse zadnje dohití ga smert; s sramoto in žalostjo zapusti svet, preden da bi bil kaj dobrega ali koristnega v življenji storil za Boga, narod in domovino svojo.

Ivan Tomšič.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

I.

Res da čerka le mori,
Da le duh duha živi,
Kot telo pa duši služi,
Tak se čerka z duhom druži.

Tovarš. Prav ima naš Znojemski, sem si mislil pri teh besedah. Zlate so ter vredne, da jih v čisljih imajo vsi pisatelji slovenski. — Tri leta že se méniva o slovenskem pisanji; ali se nisva kterikrat pregrešila zoper nje? — Ker naji je hudi Jezičnik spet obsodil, da se pomikava v svojih pogovorih zložno in dosledno naprej; pomniva jih dobro in ravnajva se po tem

pravilu v vsem svojem djanji in pisanji. To pravilo bodi nama vodilo, bodi nama zvezda, za katero hodiva, in ni se bati, da bi hodila po dragah in temnih knjižnih tokavah ali da bi se nama celo vrat ulomil!

Učenec. Pa ne, da bi mislil ti, da sem jaz le čerka, ti pa duh? Tega nikakor ne! Straši me, kar pravi sveto pismo, da le „duh oživlja, čerka pa mori“.

T. Kaj pa, če tudi duh mori — duh, — kaj pa tedaj? Različni so duhovi, različni pisatelji, različne so torej tudi pisanja. So taki, kateri sami blazega duha dobro in lepo pišejo; drugi so sicer dobre volje, pa imajo slabo besedo ali pisavo; spet drugi pišejo mično in krasno, pa od slabih reči; in so tudi taki, kateri napačno pisarijo napačne reči.

U. Ločiti se dá tedaj: a) gerda reč — gerda beseda, b) gerda reč — lepa beseda, c) lepa reč — gerda beseda, in d) lepa reč — lepa beseda ali pisava. Kaj mi je misliti o vsaki verstí posebej?

T. Gerda reč v gerdi besedi je kača, ki očitno preži, — kdo se je ne boji? Ostudna sama na sebi se prikupiti lahko ne more, ker se ji upira že samo človeško le nekoliko olikano čutilo. — Gerda reč v lepi besedi je kača, ki skrita tiči — kako nevarna zlasti neskušeni mladini! Hud duh v mični podobi, gad v krasnem svitku, strup v sladki pijači, ki mika in pika, mori in umori! — Lepa reč v gerdi besedi je dobro jedilo v nečednem umazanem torilu, in kateri nalašč tako ravnajo, grešijo z zamudo dobrih del! — Lepa reč v lepi besedi je pa dobra, slastna jed v lepi, čedni skledi, ki diši in tekne, veseli, krepi in oživljuje. Taka pisava je prava, in v taki oživlja i duh i čerka. *)

U. Resnica je lepa sama na sebi, bi utegnil kdo reči, ne potrebuje nobenega lepotečja; da le kaj dobrega povém ali spisem, naj že govorim ali pišem kakorkoli.

T. Res je lepa sama na sebi; ali — kadar jo oznanuješ in spisuješ ti, prihaja iz tvojih ust in iz tvojega peresa. Sram te bodi, ako je ne oblačiš lepo. Takemu se mora očitati, kar piše bistrourni Ravnikar: Kdo nima raji, da se mu kosček tudi belega kruha iz lepe rute po perilu, kakor iz umazane nagnusne cunje podá? Jelite, še jedli bi ga ne? Ravno

*) Branceljnovemu podredniku za novo leto v dobrovoljno premišljevanje
 „Tovaršev“.

tako spakedrana beseda še tako lepi nauk, če vam ne, pa drugim Slovencem priskuti. Ravno za to, ker je lepi nauk meni in vam le toliko pri sercu, tudi mislim, da ga moramo v lepo, čedno besedo obleči.

U. Pač res! Komur koli je mar dober nauk, tega je tudi skerb, da dobro in lepo uči, prav in lično piše. To vodilo bodi tudi nama zlato pravilo!

T. Človek ima dušo in telo; telo brez duše je truplo. Le dokler se duša s telesom druží, je popolnoma človek. — Loči se sicer pismenost ali slovesnost (književnost) v sveto in svétovno, v duhovno in neduhovno ali posvetno; toda v resnici bi se ne smela. Čim lepše bi se vjemala, tém lepše bi cvetla, in čim lepši cvet, tém boljši sad. Zdrava bi bila po tem duša, zdravo bi bilo tudi telo. Od nekdaj pa veljá:

V telesu zdravem duša zdrava,
To je na svétu sreča prava.

II.

U. Da si olikava slovensko pisavo, sva se lani v svojih pomenkih lotila pisma, ktero je nama drugo leto Jezičnik bil dal na pot. Ker sva dospela še le do tretje verste, naji je poslal spet letos po svetu, in ker sva se midva prederznila razlagati mu primek njegov, naji je tudi on prav jezično zaznamnjel pred vsemi Slovenci, češ, sej sta posla moja, eden to-vornik ali tovarš, eden sluga ali dijak!

T. Jezičnik meni, da je tovar slovenska beseda, pa ne vé, da je iz madjarske tar (thesaurus, zaklad), in da je tovarš to, kar tavernik (tavernicus, blagaj-nik), ki sedANJI čas tolikanj sloví po državi nekdaj slovenski!

U. Kaj pa še! Beri, kar piše zoper to naš Davorin v slov. Glasniku X, 12:

„Tabor se vjema s starorusko: tavar, stan, litevski: tavora, Zelt, Laube, Bude, Verkaufslade, Waare po Nesselmanu, polski: tovar, slov. tovor že v pomenu: Saum, Last, Waare. Tabor je iz tavor po izmenjavi glasnikov v z b; primeri: javor in jabor, staroslov. ogavje, Abscheu slov. gabiti, iva in iba i. t. d.

Beseda tovor torej ni madžarska, kakor je slavni Šafarik mislil (Alterth. II. 167.), temuč litevskoslovanska, ker Littevci niso nikdar z Madžari prišli v dotiko in tudi nimajo nobene madžarske besede v svojem jeziku. Iz tavar je: Ta-

varnik „Tavernicus“, magnas thesauro praefectus. Gotovo je tudi iz: tavar, tovor, slov. tovaroš, tovariš, tovarš, Zeltgenosse, contubernalis“.

T. I sej pravim, da je tovarš to, kar tavernik! Ako je pa tar - tavar - tovar beseda slovenska, mi je tem ljubše, ker bi tudi jaz rad Slovenec ostal. — Miklošič piše o staroslov. besedi tovar' (onus, merx, facultates), da se glasi novoslov. tovor (onus, elitella), tovoriti, tovorni konj, tovarnik (Säumer, Weinhändler), hrov. serb. tovarac (asellus), tovarnik (agaso), in da je v bulgar. turšk. rusov., in madj. tárnok je tavernicus. — Novoslovenska tovarš pa se piše stsl. tovarišt' — išč' - iš' (socius, commilito), tudi nsl. in hrov. tovaruš - iš - ih, madj. társ socius.

U. Zdaj pa porečem, naj Davorin svoje ime primerja s tabor, ker se *d z t* ravno tolikrat menja, kakor *b z v*. Skorej bi djal, da je Davor iz daviti in -or je že tako nekako mongolska ali tatarska končina ter poménja tistega, ki žive davi ali končuje!

T. Davor je bil poganskim Slovenom menda to, kar Mars malikovavskim Rimljanom, in davorija t. j. bojna pesem, davoriti t. j. na boj peti, in Davorin - Martin! — Tabor je res tudi v rum. taberë, v alban. madj., v serb., v slovenskem sploh znana (castra, cohors, bellum, Wagenburg, festes Lager, Hürde). V nekdanji nemščini se bere sicer täber ali kaže se, da je beseda ondi tuja, v slovanskih pa navadna.

U. Pri nas povsod, in koliko tabrov je sim ter tje po slovenskih gorica, krog starih cerkvá, po gorah, kodar so germade žgali o turških vojskah! Zastran oblike tabor in taber vid. Jezič. II, 1. — Kar mi pa pri tvojem imenu ni všeč, je zdaj to, da se ti še prav ne pišeš: tovarš nam. tovariš - uš - oš ali celo tovarišč!

T. V ruskem se je ohranila stsl. oblika, v českem pisarijo tovaryš in po tem tovaryšiti, tovaryštvo . . ; v nsl. so jeli nekteri rabiti staro obliko tovariš, kakor pišejo tudi varih - eh - uh, drugi prav veljavni pa varh, tovarš. Metelko ima med obrazili tudi posamne pismena, p. *h, š, g, k* . . in ker pravimo tovaršica, tovarštvo ne pa tovarušica, tovarištvo, torej se ravnaj po tem pravilu, dokler se mi ne skaže napaka. Sicer pa mi je zlasti skerbeti, da bode tovar, kar ga nabere, dobra roba, da bode res blago Slovincem, kakor veli Jezičnik.

U. Meni pa kaže, naj ti služim in strežem in pohlevno odnašam. Ako torej hočeš, da bodem jaz tebi v novem letu sluga ali posel, bodi ti meni varh, sej pravi poredni Marko, da je tovarš „à varijem — quasi custos alterius“ (cf. Glos-sar. Slav. 1792)!

Preljubo veselje, le tù si doma!

Te lepe pesmi smo se spominjali pri veseli svečanosti, ktera se je obhajala 24. grudna preteč. l. v ljubljanski čitavnici. To je bil vesel dan ne le obdarovanim otročičem, temuč tudi njih staršem in odgojnikom in vsem tistim, ki so pripomogli k temu blagemu delu, in sploh slehernemu, ki ima serce za ubogo ljudstvo.

Blaga Orlova družina v Ljubljani je zbudila misel, da bi se v spomin božjega deteta o Božiču ubogim otrokom obleka delila. Lepa v resnici kersanska misel, ker več ko je mesto, več revežev ima. Blagi gospodičini ste jele terkatì na vrata in serca milih domoljubnih dobrotnikov; kdor pa terka in prosi, se mu odprè. Veliko blagih serc in pridnih rok je bilo precej pripravljenih za darove in dela. Darovali so pa v ta namen vsi stanovi, svetni in duhovni, sam milostljivi knez in škof so darovali lep dar in za njimi tudi nekteri drugi duhovni, celó iz Gorenškega so prišli lepi darovi v blagu in denarjih. Miloserčne gospè in gospodičine so se pa zbirale v adventnih večerih v čitavnici, so tam pridno šivale, pletle in pripravljale obleko, da je bilo veselje. Z druženo močjo se pa veliko doseže. Lahko bi tukaj povedal od gospodičin, ki so same naredile 24 srajc, od čevljarskega mojstra, ki je dal čes 30 gld. vrednega blaga, od' dobrih rok, ki so otrokom pekle lepo pogačo, pa sej ni mogoče vseh imenovati, in bilo bi to od več, ker njih imena so zapisane v bukvah hvaležnosti. Kakor povsod, so bili tudi tukaj darovi manj premožnih ljudi in takih, ki so revščino sami občutili, naj številnejši, in ker je njih veliko, dasiravno včasih le nekaj dá, veliko skupaj pride, in se napravi lepo delo, in kdor je naj več dal, to le Bog vé.

Obdarovanih namenjenih pri začetku ni bilo veliko. Ker pa so otroci le prosili, dobri ljudje pa se niso naveličali dajati in delati, je bilo mogoče pripraviti daril za 70 otročičev. V sa-

boto so blage gospe Bleiweisova, Débevčeva, Orlova in Rudova in gospodičina Orlova kakor skerbne matere pripravljale vsakemu obdarovancu obleko tako previdno, da bi lastne matere ne bile bolj skerbne za svoje otroke.

V nedeljo 24. decembra so se obdarovanci zbrali ob enajstih v čitavnici. Bilo je med tem številom 40 dečkov, učencev c. k. normalne šole, mestne glavne šole pri sv. Jakopu in ternovske šole; naj več obdarovanih je bilo učencev iz mestne glavne šole, ker je več blagih dobrotnikov darove tej šoli namenilo in začemši od II. razreda spada tudi ternovska fara k tej šoli, tedaj je prav za res mestna šola, h kateri spadate bolj revni fari — in 30 učenk glavne šole pri č. č. gospoh Uršularicah. Tolikošno število otrok obdarovati s potrebno obleko od nog do glave, to ni kaj majhna reč, in bolj glasno priča od darežljivosti dobrotnikov, kakor vsaktere besede. Dvorana v čitavnici je bila vsa polna blagih dobrotnikov in dobrotnic ali sicer domoljubnega ljudstva. Gospod dr. Vončina nagovori s prijaznimi besedami zbrane otročice, jim stavi pred oči skerb, ki jo imajo dobri ljudje, da bi iz njih zrastli pošteni in dobri kristjani, jih opominja, da naj nikar bolj premožnim ne zavidajo, ker je tudi božje dete — naš zveličar — bil reven. — Potem jim razdeli pripravljene darove — vsakemu butarco nove obleke. — Otroci grejo v stranske sobe, kjer oblečejo darovane oblačila, in pridejo novooblečeni nazaj v dvorano, kjer jih nagovori čitavničin predsednik gospod dr. Bleiweis. Slavni govornik najpred kaže lepi pomen vesele svečanosti, ki se ta dan obhaja v čitavnici, zahvaljuje se v preserčni besedi mnogopoštovani Orlovi družini, dalje vsem blagim dobrotnikom in dobrotnicam, kateri so svoje darove pokladali v omenjeni blagi namen, hvali gospé in gospodičine za njih skerb in marljivost, ter sklene z besedami zveličarjevimi: „Kar koli ste ubogim storili, to ste meni storili!“ — Potem govori gospod dr. Orel, kateri pravi, da je sicer njegova družina res nekaj storila, toda slava tega dneva se le spodobi vsem gospem in gospodičinam, vsem dobrotnikom in dobrotnicam, ker združena moč je to izversila.

Ali veselja ze otroke še ni bilo konca. Na mizah z belimi perti pogernjenih je čakalo otrok še nekaj za nameček. Častite gospé, ktere so jim obleko pripravile, podelile so vsakemu pogačo in jabelk. Otroci s štruco v rokah in s culico pod ramo zapusté dvorano. Učenci mestne glavne šole grédo

potem po mestu k sv. Jakopu v šolo, kjer odmolijo še kratko pa priserčno molitvico v zahvalo in za srečo svojim milim dobrotnikom.

Mi pa smo šli vsak sebi z mislijo:

Tukaj glej, Ljubljana bela,
Domoljubje kaj ti dela!
Iskra taka tam le klije,
Kjer serce za národ bije.

Novice.

Iz Pohorja se „Slovenec“ piše, kaj narodni učitelji v labodski vladikovini zahtevajo: 1) da se zboljša njih revni stan po okoliščinah; 2) da dobivajo svojo plačo iz kake denarnice; 3) da bi bilo učiteljsko pripravnišče bolj narodno in praktično; 4) da se v domačih početnicah uči samo v maternem jeziku; 5) da se sedanje potujčene knjige zaveržejo in nove zložijo, ali že obstoječe slovenske v vseh učilnicah po deželi vpeljejo. (Terkajmo in prosimo, dokler se nam ne odprè in ne dá! „Tov.“)

Iz goriške nadškofije. — Milo solnce sije po krajinah naše drage domovine, in razgreva serca, ki so bila že skoraj oterpnela; solnce rodoljubja, krasno sveti na Slovenijo in budí novo življenje tam, ker je pred vladala skoraj grobna tihota. — Visoko čast. nadškofijstvo je z razpisom mesca oktobra na vse šolske okr. ogledništva učiteljem slovenskih šol na Goriškem poslalo te le vprašanja, ktere naj odgovarjajo in do novega leta spisane v škofijstvo pošiljajo: 1) V čem je ljudska odgoja in podučevanje? Ali je to važno in potrebno? Kdo naj izobražuje ljudstvo? Ali je tudi cerkev za to, da izobražuje? Ali so šole potrebne? Ali ni že zadosti, če se v cerkvi podučuje? Ktere šole smemo imenovati resnično dobre? 2) Kako naj se otroci podučujejo, da se ob enem vadijo brati in pisati? Ali jih je treba tudi učiti gramatike? in ako bi tega ne bilo treba, kako naj se pa ravna, da otroci materni jezik zadosti omikano govoré in pišejo? 3) Kaj je otročji božji strah? Ali naj se otrokom zgodaj vtiska strah božji? Kako je treba ravnati, da se otroci s strahom božjim za vselej napolnijo? — S posebnim razpisom nas je v. č. okr. šolsko ogledništvo v Črničah za dan 14. novembra preteč. l. vabilo k šolski skupščini in opominjalo, da naj seboj prinesemo spisane odgovore. Zbralo se nas je ta dan 7 učiteljev, 2 g. g. kateheta in v. č. g. ajdovski fajmošter, slovenski domoljub. Pomenkovanje in pretresovanje vprašanj je bilo od vseh strani prav zanimivo; zapisnik za to, se vé da, je bil slovenski. Pomenkovali smo se 3 ure. Potem pa smo se po stari navadi poživili v farovu. — Treba mi ni še omenjati, da nas je ta razpis prečast. nadškofijstva zeló razveselil. — Ljubi slovenski bratje! večkrat mislimo na svoj

imenitni poklic in rod, in ne modrujmo s tistimi, ki nevedno govoré in zametvajo svoj rod — samega sebe! — Poslednjič pozdravljam še „Tovarsevega“ tovarša iz pod Ljubelja. Naj bi nam kmali kaj pisal!

Iz Postojne. Kar se iz Ljubljane piše zastran obdarovanja ubozih učencev in učenk, tudi pri nas v Postojni ni ostalo brez posneme. Iz raznih donoskov in daril se je napravila obleka in obutev za štirideset ubozih šolskih otrok, dvajset dečkov in dvajset deklic; na sveti večer, v prostorni šolski sobi, pod lepim in svitlim božičnim drevesom, in v pričo obilne množice malih in velikih gledavcev se je godilo obdarovanje ubozih otrok; zraven oblačila in obutve je dobil vsaki še lepo struco kruha za Božič in družih stvari za šolsko rabo. — Za našo obertniško deklisko šolo se zaloga časoma množi; nekteri dobrotniki so podelili državno odligacijo za 150 gl., tako da z darilom premile cesarice Marije Ane ima ta šola zdaj 500 gl. glavne naloge.

Iz Ljubljane. V Badenu pri Dunaji je 21. decembra preteč. l. umerl škof in dosluženi c. k. dvorni svetovavec preč. g. Andrej Mešutar, nekdanji ravnatelj v c. k. ljubljanski normalki.

— G. Andrej Marušič, vrednik verlega „Umnega Gospodarja“ v Gorici, ne bo letos tega lista nič več vredoval, in dokler tega vredništva kdo drugi ne prevzame, ne bo na svitlo „Umnega Gospodarja“.

— Ravno kar smo dobili: „Noč na blejskem jezeru“, besede A. Praprotnikove, za moški zbor, četerospev in bariton solo, postavil Anton Heidrih. V Pragi 1866. Na prodaj pri Giontinitu v Ljubljani. Gospod skladatelj kaže v tej pesmici, kako se je že jako izuril v lepoglasji.

Premembe v učiteljskem stanu.

V ljubljanski škofiji: G. Janez Cetelj, učitelj v Gradu v Bledu, je postavljen za izglednega učitelja. — Za trdno so postavljeni g. g. učitelji: Franc Fabijančič v Nevljah, — Anton Smerekar v Toplicah na Dolenskem, — Janez Poženel v Črnem verhu.

Listnica. G. zagovorniku samoukov in serčnemu prijatelju ljudskih učiteljev: Vaš dopis nam je prav ljub, in bi ga tudi natisnili, ako bi v njem ne bilo proveč pušic na neko osebo; sej veste, da tak spis grenko sega v zadeto serce. — Prestrojite ga, potem Vam radi vstrežemo. — Vsim g. g. dopisnikom: Priserčna hvala! — Vsim, ki „Tovaršu“ vošijo srečno novo leto: Hvala! Bog vas usliši! — Vsim, ki „Tovaršu“ to in uno očitajo: Hvala za odkritoserčne besede! Vse, kar nam bo mogoče, bomo iz serca radi storili. — G. K. v L.: Imenik „Tovarševih“ naročnikov bomo odperli drugo četert leta. — Sl. nar. čit. v I. B.: Prejeli smo 1 gl. 50 kr., „Tov.“ pa veljá za celo leto 2 gl. 50 kr. — G. A. Št. v Sl. B.: 1 gl. imate pri založništvu; povejte, kam ga denemo!

Odgovorni vrednik:
Andrej Praprotnik.

Natiskar in založnik:
Jož. Rudolf Milic.